

EU I KORTHET

Mer information: europainformationen.fi
EU i korthet på webben: julkaisut.um.fi/sv

europainformationen.fi
Utrikesministeriet

Bild: Minna Kurjenluoma

Innehåll

EU i korthet

ISBN 978-952-281-730-3

Utgivare: Europainformationen, utrikesministeriet

Tryck: GRANO Oy 2023, Helsingfors

Redaktion: Kirsi Crowley 2018, andra reviderade upplagan Europainformationen

Layout: Esa Ylä-Anttila

© Utrikesministeriets Europainformation
ET-100058-SV EU i korthet

© Europeiska unionen 2018, Källa: EP Foto: Mathieu CUGNOT

Pärmbild:

Siiri Matinpuro (till vänster), Alisa Röyttä och Leo Haarnio vann var sin interrail-biljett för en tågresor till Europa i utlottningen som Europeiska kommissionen ordnade 2018.

DiscoverEU och utlottningen som ordnas två gånger om året ger 18-åringar en möjlighet att vinna ett resekort som ger rätt att resa runt i Europa. DiscoverEU är ett fint tillfälle för ungdomar som har olika bakgrund att lära sig av andra kulturer, etablera relationer och stärka den europeiska identiteten. Vid ansökan våren 2022 fick över 35 000 ungdomar ett resekort. Av dem var 448 från Finland.

Vad är EU?	4
Hur föddes EU?	6
Hur går man med i EU?	8
Hur går man ur EU?	9
Hur fattar EU beslut?	10
Europarådet	10
Europaparlamentet	10
Europeiska kommissionen	12
Europeiska unionens råd	12
Karta och EU-länder	14
Europeiska unionens domstol	16
Europeiska revisionsrätten	16
Europeiska centralbanken	16
Finlands riksdags roll i EU	18
Vad kostar EU-medlemskapet?	20
EU-medborgares rättigheter	22
Hur fungerar euroområdet?	24
EU och världen	26

Vad är EU?

Europeiska unionen är en ekonomisk och politisk union som består av 27 europeiska länder. Finland anslöt sig till unionen i början av 1995. Medlemsländerna har på frivillig och demokratisk väg kommit överens om gemensamma bindande regler som ingår i EU-fördragen. EU-fördragen fastställer relationerna mellan EU och medlemsländerna, beslutsfattandet, organen och EU:s mål.

Medlemsländerna stiftar tillsammans lagar i sådana frågor som de kommit överens om i EU-fördragen. Därmed har de, trots att de är självständiga länder, överlåtit en del av beslutanderätten till EU. Medlemsländerna beslutar fortfarande själva om många frågor, bland annat om beskattning och undervisning.

Inre marknaden

Europeiska unionen har en inre marknad som bygger på fyra rörelsefriheter: varor, kapital, tjänster och arbetskraft kan fritt röra sig mellan medlemsländerna. Medborgarna kan resa inom EU-området utan visum. För försäljning av varor och tjänster tas inte ut några gränsavgifter och det kräver inte heller några lov. EU-medborgare får fritt investera i andra medlemsländer.

EU utvecklar den digitala inre marknaden för att varor och innehåll ska kunna röra sig utan nationella begränsningar även på nätet. EU har till exempel arbetat för en smidigare näthandel och tagit bort geoblockeringar. Unionen har också förbättrat konsumenternas rättigheter genom att besluta om 14 dagars ångerrätt och returrätt vid onlineköp. Europaparlamentet har redan gjort användningen av mobiltelefoner smidigare när det i juni 2017 avskaffade avgifterna för nätverksväxling, det vill säga roaming. EU vill också förbättra säkerheten på nätet och stärka upphovsrätten.

Foto: Vastavalo, Kalevi Tuohimaa

Schengenavtalet öppnade gränserna

Med Schengenområdet avses de EU-länder som har slopat gränskontrollerna vid sina gemensamma gränser. Området omfattar 27 europeiska länder. Förutom 23 EU-länder deltar även Norge, Island, Schweiz och Liechtenstein i avtalet. Inom Schengenområdet måste resenären på begäran kunna visa upp sitt pass eller ett identitetskort med fotografi. Resenärer från länder utanför EU kan röra sig inom området med ett och samma visum.

Åland i EU

När Finland anslöt sig till EU 1995 förhandlade man om särställning för Åland. Det så kallade Ålandsprotokollet garanterar området självstyre och den äganderätt som ingår i hembygdsrätten.

EU:s beslut måste godkännas av Ålands lagting om de rör sig om frågor som omfattas av landskapets behörighet.

EU:s lagstiftning om mervärdesskatt tillämpas inte på Åland. Därför kan tax free-försäljningen på passagerarfärjor mellan Finland och Sverige fortsätta.

3 mån. är den maximala tid du kan vistas i ett annat EU-land. Du kan bo en längre tid i landet om du har

- en arbetsplats eller ett företag
- en studieplats
- tillräckliga tillgångar och sjukförsäkring

På Helsingfors-Vanda flygplats avskaffades inresekontrollen för personer från Schengen-länder 2001. Pass kontrolleras bara nu och då på grund av säkerhetsarrangemang i samband med internationella evenemang. Så var också fallet till exempel under covid-19-pandemin. Vid Schengenområdets inre gränser måste man kunna visa upp pass eller identitetshandling vid behov.

Hur föddes EU?

Ur ruinerna efter 1900-talets två världskrig föddes Europeiska unionen som en allians för ekonomi och fred. Miljontals européer hade dödats i kriget och Europas ekonomi hade kollapsat. Organisationens grundare trodde att ekonomiskt samarbete kunde minska ländernas lust att kriga och upprusta.

Europeiska kol- och stålgemenskapen

Den franska tjänstemannen Jean Monnet föreslog för Frankrikes utrikesminister Robert Schuman att de forna fienderna Frankrike och Tyskland skulle förena sina kol- och stålresurser. Det stål som hade använts för att producera vapen blev ett verktyg för ekonomiskt samarbete.

På initiativ av Schuman upprättade Frankrike, Tyskland, Nederländerna, Belgien, Italien och Luxemburg den Europeiska kol- och stålgemenskapen år 1952. Initiativets årsdag, den 9 maj 1950, firas varje år som Europadagen.

EEG och Euratom

År 1958 tog gemenskapen ett stort kliv då samarbetet utvidgades till att innefatta också annat än bara handel. Genom Romfördraget upprättade medlemsländerna Europeiska ekonomiska gemenskapen (EEG) och Europeiska atomenergigenskapen (Euratom).

Målet för EEG var ett tullförbund och en gemensam marknad som skulle byggas upp stegvis. Arbetskraftens fria rörlighet var ett av målen redan då. Man beslutade harmonisera jordbruks- och trafikpolitiken och politiken om vissa ekonomiska sektorer. Euratoms uppgift var att utveckla den fredliga forskningen om och användningen av kärnenergi.

Europeiska gemenskapen inrättades 1967 genom fusionsfördraget, och kol- och stål-genskapen, EEG och Euratom slogs samman med den.

Utvidgning och den inre marknaden

Europeiska gemenskapen utvidgades snabbt på 1970- och 1980-talet då Storbritannien, Irland, Danmark, Grekland, Spanien och Portugal blev medlemmar.

Arbetet med att fördjupa de ekonomiska banden fortsatte. Unionen beslutade skapa en inre marknad genom Europeiska enhetsakten 1987.

Maastrichtfördraget 1993 gjorde Europeiska gemenskapen till Europeiska unionen. Samarbetet var nu inte enbart ekonomiskt utan även politiskt. Det omfattade såväl utrikes- och säkerhetspolitiken som rättsliga och inrikes ärenden. Samtidigt inrättades Ekonomiska och monetära unionen EMU som i tre etapper skulle leda till att införa euro.

Finland blir medlem

Finland, Sverige och Österrike blev medlemmar 1995.

Efter det har medlemsländerna ingått Amsterdamfördraget (1999), Nicefördraget (2003) och Lissabonfördraget (2009). De har uppdaterat unionens organ och beslutsprocess så att EU kan reagera på globala utmaningar och godkänna nya medlemsländer. På 2000-talet har EU fått 13 nya medlemsländer.

**Statssekreterare Veli Sundbäck, utrikeshandelsminister
Pertti Salolainen, statsminister Esko Aho och
utrikesminister Heikki Haavisto undertecknar
Finlands EU-medlemskapsavtal
på Korfu den 24 juni 1994.**

© Europeiska unionen 1994, foto: Guyaux Jean

Hur går man med i EU?

De länder som vill bli medlemmar måste uppfylla kriterier som EU- ländernas stats- och regeringschefer och Europeiska rådet fastställde i Maastrichtfördraget. Medlemsvillkoren kallas för Köpenhamnkriterierna.

Det politiska kriteriet är stabila institutioner som garanterar att landet kan respektera rättsstatsprincipen och principerna om frihet, demokrati, mänskliga rättigheter.

Det ekonomiska kriteriet är en fungerande marknadsekonomi som klarar av konkurrensen och marknadskrafterna i EU.

Det rättsliga kriteriet är att kandidatlandet ska godkänna EU:s lagstiftning och förbinda sig till den ekonomiska och monetära unionen EMU.

Vissa länder har kommit överens om undantagsvillkor med EU. Bland annat Danmark och Sverige har inte anslutit sig till den monetära unionen.

Då nya medlemsländer ansluter sig till EU kallas det för EU:s utvidgning.

Kandidatländerna ska godkännas av Europeiska rådet. Europeiska kommissionen bedömer landets förutsättningar att ansluta sig till EU. Kandidatländerna har långa förhandlingar framför sig, vilket innebär att landet måste anpassa sin lagstiftning enligt EU:s krav.

EU:s kandidatländer 2022 är: Albanien, Bosnien och Hercegovina, Montenegro, Moldavien, Nordmakedonien, Serbien, Turkiet, Ukraina.

Potentiella kandidatländer är Kosovo och Georgien.

EU-LÄNDERNA I ANSLUTNINGSDNING

1951	1973	1981	1986	1995	2004	2007	2013
Nederländerna Belgien Italien Luxemburg Frankrike Tyskland	Irland Storbritannien Danmark	Grekland	Spanien Portugal	Österrike Sverige Finland	Cypern Lettland Litauen Malta Polen Slovakien Slovenien Tjeckien Ungern Estland	Bulgarien Rumänien	Kroatien

© The Times / News Licensing, teckning: Peter Brookes

EU-utträdet har varit omstritt i Storbritannien. Brexitförhandlingarna var ständigt ett hett ämne i medierna. Skämtteckningen i The Times den 20 juli 2018 beskriver oron för att Storbritannien ska gå ur EU utan avtal. Efter många om och men ingick parterna dock ett utträdesavtal som trädde i kraft den 1 februari 2020. Storbritannien lämnade EU ett år senare, den 1 januari 2021.

Hur går man ur EU?

Ett medlemsland kan lämna EU. Enligt artikel 50 i Lissabonfördraget ska ett medlemsland informera Europeiska rådet om sitt utträde. Detta påbörjar en utträdesprocess som tar två år i anspråk. Under processen förhandlar EU med medlemslandet om hur utträdet ska gå till och om den framtida relationen till EU. Om parterna inte når ett avtal, träder utträdet i kraft två år efter anmälan.

Storbritannien var det första medlemslandet som anmälde om sitt utträde ur EU.

I Storbritannien ordnades 2016 en folkomröstning om utträdet ur EU, det vill säga brexit: 52 procent av briterna röstade för och 48 procent mot brexit. Dåvarande premiärminister Theresa May undertecknade avskedsansökan som överlämnades till Europeiska rådet i mars 2017. Den brittiska regeringen aktiverade artikel 50 i fördraget om Europeiska unionen och inledde utträdesprocessen.

Brexitförhandlingarna var svåra och det brittiska folkets åsikter om utträdet var delade. Förhandlingarna överskred den ursprungliga tidsfristen. Storbritanniens utträde ur Europeiska unionen trädde i kraft den 1 januari 2021.

Hur fattar EU beslut?

Europeiska unionens självständiga medlemsländer har överlåtit en del av beslutanderätten till gemensamma EU-institutioner enligt EU-fördragen. Länderna fattar tillsammans demokratiska beslut i frågor som är av betydelse för hela unionen.

Europeiska rådet

Europeiska rådet är en institution på högsta nivå i EU, där EU-ländernas ledare beslutar om unionens gemensamma politiska riktlinjer. EU:s höga representant för utrikes frågor och säkerhetspolitik och Europeiska kommissionens ordförande hör också till rådet. Rådet väljer en permanent ordförande, vars mandatperiod är två och ett halvt år.

Europeiska rådet sammanträder i allmänhet till toppmöten fyra gånger om året. Finland representeras av statsministern.

Europeiska rådet beslutar om EU:s politiska agenda, men stiftar inte lagar. Rådet fastställer allmänna politiska riktlinjer och fattar beslut om den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken. Det utnämner och väljer också chefen för Europeiska centralbanken och Europeiska kommissionens ordförande. Europeiska rådet fattar i allmänhet sina beslut genom konsensus. I vissa fall fattas beslut genom kvalificerad majoritet. Endast stats- och regeringschefer har rösträtt.

Europaparlamentet

Europaparlamentet representerar EU-medborgare. Medborgarna väljer ledamöterna i parlamentet genom direkta val vart femte år. Medlemsländernas partier ställer i allmänhet upp kandidaterna. De som väljs in ansluter sig till parlamentets politiska grupper. Parlamentsledamöternas inflytande över EU:s beslutfattande har ökat under årtiondenas lopp genom ändringar i EU-fördragen.

Parlamentet har 705 ledamöter.

Europaparlamentet har säten i Strasbourg i Frankrike, i Bryssel i Belgien och i Luxemburg.

Europaparlamentet godkänner Europeiska kommissionens lagstiftningsförslag, huvudsakligen tillsammans med ministerrådet genom det så kallade medbeslutandeförfarandet. Parlamentet kan be kommissionen om förslag till lagstiftning. Parlamentet väljer kommissionens ordförande utifrån Europeiska rådets förslag och godkänner de kommissionärer ordförandekandidaten väljer.

Parlamentet kan avsätta kommissionen genom misstroendevotum.

Europaparlamentet beslutar om budgeten tillsammans med rådet och godkänner användningen av EU:s budget. Det beslutar om internationella avtal och EU:s utvidgning.

Det diskuterar med Europeiska centralbanken om penningpolitiken och övervakar EU:s övriga institutioner. Europaparlamentet kan inleda utredningar utifrån framställningar som görs av medborgarna.

Foto: Kirsi Tuura

Jari Kortelainen granskar cykelns märke, ramens nummer och ursprungsintyget. Produktchef Jari Hiltunen från cykelbutiken Suomen Polkupyörätukku Oy förevisar de cyklar han importerat.

EU:s beslut påverkar tullens och handelns vardag. På förslag av Europeiska kommissionen godkände Europaparlamentet och rådet antidumpingstullar för att skydda producenter i EU mot prissättning som förvränger marknaden. EU införde bland annat en importtull på 80 procent för Kinesiska elcyklar.

Antidumpingstullarna skyddar Suomen Polkupyörätukkus import av egna cyklar. Representanter för EU har granskat och godkänt de fyra fabriker som Suomen Polkupyörätukku använder i Indonesien. EU syns i Jari Hiltunens vardag också då han ansöker om tillstånd av tullen. Cykel- delar skickas från EU till fabrikerna i Indonesien och färdiga cyklar importeras till Finland.

”EU:s krav orsakar inte längre extra arbete, men man måste hålla sig vaken”, säger Hiltunen.

Europeiska kommissionen

Europeiska kommissionen är EU:s verkställande organ. Kommissionen, som har sitt säte i Bryssel, bevakar inte enskilda länders intressen utan ska vara politiskt oberoende och driva hela EU:s intresse.

Medlemsländernas stats- och regeringschefer föreslår utifrån resultatet i EU-parlamentsvalet en kandidat till kommissionsordförande. Parlamentet godkänner kandidaten genom majoritetsomröstning. Ordförandekandidaten väljer kommissionärskandidaterna utifrån medlemsländernas förslag. Parlamentet röstar om att godkänna kandidaterna. Europarådet fattar beslut om utnämningen genom kvalificerad majoritet.

Kommissionen utarbetar förslag till ny lagstiftning. Tillsammans med EU-domstolen övervakar den att medlemsländerna följer EU:s lagstiftning.

Kommissionen förvaltar användningen av EU-medel och utarbetar en budget som sedan godkänns av parlamentet och rådet.

Kommissionen representerar Europeiska unionens medlemsländer internationellt. Den förhandlar på EU:s vägnar om bland annat handelsavtal. I sina yttre förbindelser företrädde EU av unionens höga representant för utrikes frågor och säkerhetspolitik som också är en av kommissionens vice ordförande.

Europeiska unionens råd

Europeiska unionens råd, det vill säga ministerrådet, är EU:s viktigaste beslutsfattande organ. I rådet beslutar medlemsländernas ministrar om EU-lagar. Varje medlemsland kan driva sina egna intressen.

Rådet fattar i regel sina beslut genom kvalificerad majoritet. Medlemsländernas röstetal beror på deras folkmängd. Beslut som rör utrikes- och säkerhetspolitiken, skattepolitiken eller försvaret kräver enhällighet. I Finland måste ministern få fullmakt av riksdagen innan hen på Finlands vägnar ingår ett bindande avtal i rådet.

Förutom lagstiftningen godkänner rådet EU:s årliga budget tillsammans med Europaparlamentet. Det ingår internationella avtal på unionens vägnar och utnämner medlemmarna till Europeiska revisionsrätten, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén och Europeiska regionkommittén. Rådet kan även påverka finanspolitiken samt utrikes- och säkerhetspolitiken.

Varje medlemsland innehar i tur och ordning ordförandeskapet i Europeiska unionens råd under en sexmånadersperiod. Ordförandelandet bereder arbetsordningen och leder rådets möten.

Finland har tidigare varit ordförandeland i EU 1999, 2006 och 2019.

Alisa Röyttä som går i Helsingforsgymnasiet Kallion lukio vann en gratis interrail-biljett i Europeiska kommissionens utlottning på webben sommaren 2018. "Det är en fantastisk möjlighet som jag absolut inte vill missa", jublar hon.

Alisa Röyttä har länge drömt om att resa till Paris och Prag och att träffa nya människor. "Det är viktigt eftersom de kommer att hjälpa mig förstå olika kulturer och få nya perspektiv", tror Alisa.

Genom interrail-projektet vill Europeiska kommissionen främja den europeiska samhörigheten.

Foto: Kirsä Tuura

EUROPA

EUROPEISKA UNIONEN

FINLAND (FI)*
5,55 miljoner inv.
Helsingfors

SVERIGE (SE)*
10,45 miljoner inv.
Stockholm

ESTLAND (EE)
1,33 miljoner inv.
Tallinn

DANMARK (DK)
5,87 miljoner inv.
Köpenhamn

LETLAND (LV)
1,88 miljoner inv.
Riga

IRLAND (IE)
5,06 miljoner inv.
Dublin

NEDERLÄNDERNA (NL)
17,59 miljoner inv.
Amsterdam

LITAUEN (LT)
2,81 miljoner inv.
Vilnius

BELGIEN (BE)
11,63 miljoner inv.
Bryssel

TYSKLAND (DE)
83,24 miljoner inv.
Berlin

POLEN (PL)
37,65 miljoner inv.
Warszawa

FRANKRIKE (FR)
67,84 miljoner inv.
Paris

LUXEMBURG (LU)
0,65 miljoner inv.
Luxemburg

TJECKIEN (CZ)
10,52 miljoner inv.
Prag

SLOVAKIEN (SK)
5,43 miljoner inv.
Bratislava

ÖSTERRIKE (AT)
8,98 miljoner inv.
Wien

SPANIEN (ES)
47,43 miljoner inv.
Madrid

ITALIEN (IT)
58,98 miljoner inv.
Rom

PORTUGAL (PT)
10,35 miljoner inv.
Lissabon

SLOVENIEN (SI)
2,11 miljoner inv.
Ljubljana

UNGERN (HU)
9,69 miljoner inv.
Budapest

RUMÄNIEN (RO)
19,04 miljoner inv.
Bukarest

MALTA (MT)
0,52 miljoner inv.
Valletta

KROATIEN (HR)
3,88 miljoner inv.
Zagreb

GREKLAND (EL)
10,60 miljoner inv.
Aten

BULGARIEN (BG)
6,84 miljoner inv.
Sofia

CYPERN (CY)
0,90 miljoner inv.
Nicosia

KANDIDATLÄNDER

ALBANIEN (AL)
2,80 miljoner inv.
Tirana

BOSNIEN-HERCEGOVINA (BA)
3,26 miljoner inv.
Sarajevo

MOLDAVIEN (MD)
2,57 miljoner inv.
Chişinău

MONTENEGRO (ME)
0,62 miljoner inv.
Podgorica

NORDMAKEDONIEN (MK)
1,84 miljoner inv.
Skopje

SERBIEN (RS)
6,80 miljoner inv.
Belgrad

TURKIET (TR)
84,68 miljoner inv.
Ankara

UKRAINA (UA)
41,00 miljoner inv.
Kiev

GEORGIEN (GE)
3,69 miljoner inv.
Tbilisi

KOSOVO (KV)
1,81 miljoner inv.
Prishtina

europainformationen.fi
Utrikesministeriet

Reykjavik

Island
S N

Norska havet

Atlanten

Nordsjön

Östersjön

Irland
1973

Storbritannien

Frankrike
1958

Portugal
1986

Spanien
1986

Medelhavet

Algerien

Tunisien

Malta
2004

Libyen

Egypten

€ Euroområdet

Utöver de officiella euroländerna använder också Andorra, Monaco, San Marino och Vatikanstaten euro på basis av avtal med EU. Euro är giltig valuta också i Kosovo och Montenegro.

S Schengenländer

N Nato-länder

*Finland och Sverige lämnade in en ansökan om medlemskap i Nato den 18 maj 2022.

Europeiska unionens medlemsstater och anslutningsår

Kandidatländer för medlemskap i Europeiska unionen

Potentiella kandidatländer

Finland*
1995

Sverige*
1995

Norge

Estland
2004

Lettland
2004

Litauen
2004

Ryssland

Polen
2004

Tyskland
1998

Slovakien
2004

Österrike
1995

Ungern
2004

Slovenien
2004

Kroatien
2013

Bosnien-Hercegovina

Montenegro

Kosovo

Albanien

Grekland
1981

Cypern
2004

Tripoli

Nicolsa

Beirut

Damaskus

Tel-Aviv

Amman

Jordanien

Palestinska området

Syrien

Liban

Libyen

Egypten

Ukraina

Moldavien

Rumänien

Ungern

Slovakien

Tjeckien

Polen

Tyskland

Nederländerna

Danmark

Sverige

Finland

Island

Norge

Österrike

Slovakien

Ungern

Slovenien

Kroatien

Bosnien-Hercegovina

Montenegro

Kosovo

Albanien

Grekland

Cypern

Tripoli

Nicolsa

Beirut

Damaskus

Tel-Aviv

Amman

Jordanien

Palestinska området

Syrien

Liban

Libyen

Egypten

Ukraina

Moldavien

Rumänien

Ungern

Slovakien

Tjeckien

Polen

Tyskland

Nederländerna

Danmark

Sverige

Finland

Island

Norge

Österrike

Slovakien

Ungern

Slovenien

Kroatien

Bosnien-Hercegovina

Montenegro

Kosovo

Albanien

Grekland

Cypern

Tripoli

Nicolsa

Beirut

Damaskus

Tel-Aviv

Amman

Jordanien

Palestinska området

Syrien

Liban

Libyen

Egypten

Ukraina

Moldavien

Rumänien

Ungern

Slovakien

Tjeckien

Polen

Tyskland

Nederländerna

Danmark

Sverige

Finland

Island

Norge

Österrike

Slovakien

Ungern

Slovenien

Kroatien

Bosnien-Hercegovina

Montenegro

Kosovo

Albanien

Grekland

Cypern

Tripoli

Nicolsa

Beirut

Damaskus

Tel-Aviv

Amman

Jordanien

Palestinska området

Syrien

Liban

Libyen

Egypten

Ukraina

Moldavien

Rumänien

Ungern

Slovakien

Tjeckien

Polen

Tyskland

Nederländerna

Danmark

Sverige

Finland

Island

Norge

Österrike

Slovakien

Ungern

Slovenien

Kroatien

Bosnien-Hercegovina

Montenegro

Kosovo

Albanien

Grekland

Cypern

Tripoli

Nicolsa

Beirut

Damaskus

Tel-Aviv

Amman

Jordanien

Palestinska området

Syrien

Liban

Libyen

Egypten

Ukraina

Moldavien

Rumänien

Ungern

Slovakien

Tjeckien

Polen

Tyskland

Nederländerna

Danmark

Sverige

Finland

Island

Norge

Österrike

Slovakien

Ungern

Slovenien

Kroatien

Bosnien-Hercegovina

Montenegro

Kosovo

Albanien

Grekland

Cypern

Tripoli

Nicolsa

Europeiska unionens domstol

EU-domstolen övervakar att EU-lagstiftningen följs och löser tvister. Domstolen tolkar EU-lagstiftningen och ser genom sina beslut till att medlemsländerna tillämpar lagstiftningen på samma sätt. Domstolen kan utreda huruvida medlemsländerna och institutionerna sköter sina uppgifter. Den löser tvister som rör medlemsländer, EU:s organ, privatpersoner eller företag.

Europeiska kommissionen kan väcka talan mot medlemsländer. Medlemsländernas domstolar kan be Europeiska unionens domstol om förhandsavgöranden om tolkningen av EU-lagar. Medlemsländerna måste iakttä domstolens tolkning.

Domstolen har bland annat beslutat att sökmotorer på internet ska radera uppgifter om EU-medborgare på webben om de begär det. Den har också avgjort att samkönade gifta par har likvärdig rätt att bosätta sig i hela EU, att priset på trafikförsäkringar inte får fastställas utifrån kön och att flygbolag måste ersätta försenade flygningar till resenärer.

Revisionsrätten

Revisionsrätten som har sitt säte i Luxemburg, övervakar att EU-medel används på rätt sätt. Revisionsrätten granskar organisationer som hanterar EU-medel och utarbetar årliga revisionsrapporter.

Revisionsrätten är ett oberoende organ och består av en medlem från varje medlemsland. Medlemmarnas mandatperiod är sex år. Medlemsländerna föreslår själva sina representanter och Europeiska rådet utnämner medlemmarna efter att ha hört Europaparlamentet.

Europeiska centralbanken

Europeiska centralbanken (ECB) grundades 1998. ECB:s uppgift är att förvalta eurosystemet. Banken utövar inflytande på marknaden genom sin penningpolitik, bland annat besluten om räntenivån.

ECB fastställer styrräntan på sin utlåning till bankerna. Banken övervakar prisstabiliteten, det vill säga bekämpar inflation genom att fastställa räntenivån inom euroområdet. Den övervakar också finansieringssystemet, bland annat banksystemets stabilitet. ECB samarbetar med alla de nationella centralbankerna i EU och separat med de 20 euroländernas centralbanker.

Eftersom Finland är ett euroland deltar Finlands Bank i beredning och beslut som gäller den gemensamma penningpolitiken. Generaldirektören för Finlands bank är medlem i Europeiska centralbankens råd. Rådet fastställer euroområdets penningpolitik och den ränta till vilken affärsbankerna beviljas lån av centralbanken.

Anni Hyvärinen och hennes dotter Hilma deltog i Prideparaden i Helsingfors sommaren 2018 för att stå upp för regnbågsfamiljers rättigheter. Också Europeiska unionens domstol stöder rättigheter för samkönade par. Domstolen har fastställt att samkönade par har samma rättigheter i hela EU. De får inte diskrimineras till exempel när det gäller immigration.

Foto: Kirsä Tuura

Finlands riksdags roll i EU

Riksdagen har en central roll i Finlands EU-beslut. Det är stora utskottet som behandlar EU-ärenden. Finländska ministrar som deltar i rådet måste ha fullmakt av riksdagen, det vill säga följa de ståndpunkter som fastställs i stora utskottet. Stora utskottet begär om utlåtanden av fackutskotten och hör olika samhällsaktörer. Utrikes- och säkerhetspolitiska ärenden behandlas i utrikesutskottet.

Regeringens EU-ministerutskott fastställer Finlands riktlinjer inför samtliga möten i Europeiska unionens råd. EU-ministerutskottet leds av statsministern. Statsministern får politisk fullmakt för besluten av riksdagens stora utskott.

Finlands ständiga representation vid Europeiska unionen bevakar Finlands intressen i Bryssel. Den bereder ärenden inför möten i Europeiska unionens råd enligt regeringens anvisningar.

Foto: Europaparlamentet

Råden

Europeiska rådet = EU-ländernas stats- och regeringschefer

Europeiska unionens råd = EU-ministrarnas sammanträden

Europarådet = en europeisk samarbetsorganisation för de mänskliga rättigheterna

Europaparlamentet är samlat för att lyssna på talet som EU-kommissionens ordförande höll i Strasbourg i september 2022. Det årliga talet om EU:s tillstånd ger kommissionens syn på det gångna året och kommande utmaningar.

Vad kostar EU-medlemskapet?

Kostnaderna för Europeiska unionen är ett samtalsämne som väcker starka känslor. Under de senaste åren har EU:s medlemsavgift varierat mellan 50 och 200 euro per finländare.

Nettobetalar kallas de länder som betalar mer i medlemsavgifter än de får finansiering av EU. Nettomottagare får mer stöd än de betalar i medlemsavgifter. De olika medlemsstaternas ställning som nettobidragsgivare avspeglar staternas ekonomiska ställning. Finland är rikare än EU-länderna i genomsnitt och har hört till nettobidragsgivarna sedan 2001.

EU-medlemskapet kostade Finland 175 euro per invånare 2021. Finlands relativa bidrag till EU-budgeten var 1,82 procent. De största nettobetalarerna i förhållande till bruttonationalinkomsten var Tyskland, Holland och Sverige. De största nettomottagarna var Kroatien, Litauen och Ungern.

Visste du att år 2021 kostade EU-medlemskapet för en finländare lika mycket som en biobiljett, cirka 15 euro i månaden?

Kuva: Kirsi Tuura

EU:s budget

EU:s budget för 2023 uppgår till 186,6 miljarder euro. Budgeten finansieras nästan helt med egna medel som samlas in från medlemsländerna.

EU:s egna medel är

- tullavgifter som tas ut vid EU:s yttre gränser
- avgifter baserade på mängden icke-materialutnyttjat plastförpackningsavfall
- mervärdesskattebaserade avgifter
- avgifter baserade på bruttonationalinkomsten
- diverse inkomster, såsom böter och förskottsintehållningar på anställda vid EU:s institutioner

EU-stödets andel av omsättningen på jordbrukaren Tommi Hasus ekogård varierar från en tredjedel till hälften. Hasu bedriver kretsloppsjordbruk. De 70 dikorna och kalvarna äter gräs och producerar gödsel för odlingarna. På gården växer korn, havre, ärter och vall.

Hasu berättar att EU-stöden räddar jordbrukaren under dåliga år och minskar riskerna. Med hjälp av stöden hålls livsmedelspriserna nere. Allra helst skulle Hasu arbeta utan stöd, på marknadens villkor.

”Jag skulle hellre ta pengarna från försäljningen av mina produkter än understöd. Det påverkar den allmänna opinionen”, säger Hasu och avser kritiken av lantbruksstöden.

Vilka rättigheter har en EU-medborgare?

Grundläggande fri- och rättigheter

EU-medborgarnas grundläggande fri- och rättigheterna har fastställts i Lissabonfördraget. EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna innehåller bland annat bestämmelser om mänskliga rättigheter, friheter, jämlikhet, solidaritet och rättsskipning.

Rörelsefrihet

EU-medborgare kan röra sig och uppehålla sig i medlemsländerna utan visum i tre månader. Det gäller också länder som hör till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES), det vill säga Norge, Island, Schweiz och Liechtenstein. Efter tre månader måste EU-medborgare registrera sig och påvisa att de kan finansiera sitt uppehälle där.

Rösträtt

Medborgare får rösta i kommunalval och i val av ledamöter till Europaparlamentet i det EU-land de är fast bosatta. De kan också ställa upp som kandidater i Europaparlamentsvalet.

Rätt till sjukvård

Medborgare har rätt till sjukvård i EU-länder, Island, Liechtenstein, Norge och Schweiz. Genom att visa upp ett europeiskt sjukförsäkringskort får EU-medborgare som vistas tillfälligt i landet nödvändig vård på samma villkor som landets egna medborgare. Kortet som är gratis kan fås av Folkpensionsanstalten i Finland. En person som flyttar till ett annat EU-land får sjukvård genom att registrera sig i sjukförsäkringssystemet i det nya hemlandet.

Rätt till medborgarinitiativ

EU-medborgare kan genom medborgarinitiativ uppmana Europeiska kommissionen att ta fram lagförslag i ärenden som omfattas av EU:s beslutanderätt. Ett medborgarinitiativ måste understödjas av en miljon EU-medborgare från minst sju olika medlemsländer. I varje medlemsland krävs ett visst minimiantal underskrifter.

Framställningar och klagomål

EU-medborgare kan göra framställningar till Europaparlamentet i ärenden som faller inom EU:s behörighet och som har en direkt koppling till den som gör framställningen. Ärendet kan gälla allmänna eller enskilda intressen. EU-medborgare kan även rikta klagomål om administrativa missförhållanden i EU:s organ eller institutioner till Europeiska ombudsmannen.

Konsumentens rättigheter

EU har harmoniserat konsumenternas rättigheter, men arbetet är inte färdigt, framför allt inte då det gäller handeln på internet. EU förpliktar bland annat medlemsländernas flygbolag att ersätta inställda flyg eller borttappat bagage till resenärerna inom EU. EU har också fastställt ett maximipris för användning av mobiltelefon i ett annat EU-land. Europeiska konsumentcentrum ger konsumenter råd om deras rättigheter när det gäller handel inom EU.

Kuva: Kirsi Tuura

Italienaren Edoardo Galimberti forskade under tre månader i sociala medienätverk vid Aalto-universitetet. Det var en del av hans forskarstudier. EU:s program Horisont 2020 gjorde det möjligt för Edoardo att komma från institutionen för informationsbehandling vid universitetet i Turin till Finland. EU är också den största finansiären av forskning vid Helsingfors universitet.

”EU har en avgörande betydelse, inte när det gäller den fria rörligheten, utan också som finansiär av forskning. Utan stödet hade det varit svårt att ens inleda arbetet”, säger Galimberti.

Edoardo Galimberti avlade sina magisterstudier i Barcelona. Den fria rörligheten och EU:s finansiella stöd ger också tusentals finska studenter varje år en möjlighet till studentutbyte. EU finansierar Erasmus-programmet för studentutbyte i medlemsländerna med närmare 26 miljarder euro 2021–2027.

Hur fungerar euroområdet?

Europeiska unionens gemensamma valuta euro används i 20 medlemsländer. Dessa länder hör till Europeiska ekonomiska och monetära unionen EMU. Finland var en av de tolv första EU-länderna som införde euro. Kontanterna togs i bruk i början av 2002.

Eurorådet fattar beslut om ett medlemslands anslutning till euroområdet utifrån kommissionens rekommendation. Kommissionen tar först del av parlamentets ståndpunkt

Villkor för anslutning till euroområdet

Villkoren för anslutning till euroområdet kallas konvergenskriterier eller Maastricht-kriterier. Länderna ska iaktta den europeiska stabilitets- och tillväxtpakten som fastställer gemensamma regler för de offentliga finanserna.

Kriterierna gäller prisstabilitet, underskott i de offentliga finanserna, valutakursens stabilitet och räntor. Priserna anses vara stabila om inflationen inte är mer än 1,5 procent högre än i de tre medlemsländer som har de stabilaste priserna. Underskottet i de offentliga finanserna ska vara under tre procent av bruttonationalprodukten och statsskulden får inte överskrida 60 procent av BNP. Landets valutakurs uppföljs genom växelkursmekanismen och den långfristiga räntenivån får inte stiga mer än 2 procent högre än i de stabilaste medlemsländerna.

Eurosystemets utmaningar

Flera av de länder som har anslutit sig till euroområdet har inte uppfyllt kraven. I flera länder är till exempel statsskulden högre än Maastrichtfördraget tillåter.

Euroområdets största utmaning har varit finanskrisen i Grekland som satte euroområdets och EU:s samarbete på prov. För att undvika liknande kriser har EU skärpt lagstiftningen. Lagstiftningen ger Europeiska kommissionen befogenhet att övervaka medlemsländernas ekonomiska situation och konkurrens- och arbetsmarknadspolitik. Medlemsländer kan få böter om de upprepade gånger överskrider konvergenskriteriernas referensvärden.

De länder som är med i den ekonomiska och monetära unionen har som mål att skapa en bankunion där bankernas verksamhet övervakas på EU-nivå. På detta sätt vill man bland annat förhindra bankkriser som EU-medborgarna måste betala för. Europeiska bankunionen består för närvarande av den gemensamma tillsynsmekanismen och den gemensamma resolutionsmekanismen. Medlemsländerna har sedan 2015 förhandlat om ett europeiskt insättningsgarantisystem. Framstegen bromsas bland annat av att medlemsländernas banker har varierande stabilitet.

Suvi Tiensuu och Tomi Tervo bygger hus med egna krafter och ett bolån som är bundet till euriborräntan. Den unga familjens hus reser sig i ett vacker lantlig miljö i Vesivehmaa. Ett bolån som är bundet till 12 månaders euribor var ett naturligt val. Enligt Tomi Tervo finns det inte riktigt några alternativ till euribor i ett euroland. Ändå är EU inte det första man tänker på när det kommer till räntor. Det är emellertid Europeiska centralbanken som fastställer styrrentan som påverkar euribor, euroländernas gemensamma referensränta. Genom sin penningpolitik eftersträvar Europeiska centralbanken prisstabilitet.

Euroländerna

Nederländerna
Belgien
Spanien
Irland
Italien
Österrike
Grekland
Kroatien
Cypern
Lettland

Litauen
Luxemburg
Malta
Portugal
Frankrike
Tyskland
Slovakien
Slovenien
Finland
Estland

EU-länder som inte infört euro

Bulgarien
Polen
Rumänien
Sverige
Danmark
Tjeckien
Ungern

Andra länder och områden som använder euro

Monaco
San Marino
Vatikanstaten
Andorra
Montenegro
Kosovo
Azorerna
Madeira
Kanarieöarna
Ceuta och Melilla

Saint-Barthélemy
Guadeloupe
Franska Guayana
Martinique
Mayotte
Réunion
Saint-Pierre Miquelon
Franska syd- och
Antarktisterritorierna

Kuva: Kirsu Tiura

EU och världen

Utrikespolitik

Europeiska unionen är starkare tillsammans än de enskilda länderna kan vara enskilt, och driver därför en gemensam utrikes- och säkerhetspolitik. Medlemsländerna svarar för sin egen utrikespolitik, men iakttar vissa gemensamt överenskomna beslut.

Målen för den gemensamma utrikespolitiken är bland annat att stärka säkerheten, freden och de mänskliga rättigheterna. Den gemensamma utrikespolitiken bygger på diplomati och förhandlingar, men EU har också bland annat infört sanktioner mot Nordkorea och Ryssland.

De övergripande riktlinjerna för utrikespolitiken fastställs i Europeiska rådet. Besluten kräver godkännande av samtliga EU-länder. Unionens höga representant för utrikes frågor och säkerhetspolitik som utnämns av Europeiska rådet, och Europeiska utrikes-tjänsten leder tillsammans de yttre förbindelserna. Den höga representanten företräder Europeiska unionen vid internationella möten och i relationerna till länder utanför EU.

Utrikesministrarna sammanträder i utrikesrådet, där ordet förs av den höga representanten. EU representeras runt om i världen av 139 delegationer.

Handelspolitik och utvecklingssamarbete

Förutom utrikes- och säkerhetspolitik hör till de yttre förbindelserna också handelspolitik och utvecklingssamarbete. EU är vid sidan av Förenta staterna och Kina den största aktören i världshandeln. EU:s handelsavtal gynnar medlemsländerna och avlägsnar hinder för handeln. Frihandelsavtalet mellan EU och Sydkorea har till exempel lett till tillväxt inom alla Finlands viktigaste exportsektorer, bland annat exporten av maskiner och apparater.

Utvecklingspolitiken är ett av de viktigaste områdena när det gäller Europeiska unionens yttre åtgärder. EU är en stormakt inom utvecklingssamarbetet. Som partner har EU ca 160 länder, regioner och organisationer runt om i världen.

EU och dess medlemsländer är också världens största givare av utvecklingsbistånd. År 2021 betalade EU 70,2 miljarder euro i utvecklingsbistånd.

Finland och EU har i stor utsträckning samma utvecklingspolitiska mål, till exempel mänskliga rättigheter, demokrati och god förvaltning. Båda satsar också på att i allt högre grad rikta sitt utvecklingssamarbete till de minst utvecklade länderna och till bräckliga stater.

Säkerhets- och försvarspolitik

Inom ramen för den gemensamma säkerhets- och försvarspolitiken har EU aktivt deltagit i civil krishantering bland annat i Libyen, Afghanistan, Kosovo och Sahel-regionen. EU skickar experter för att utbilda och hjälpa till med samhällsbygget.

EU har hela tiden två stridsgrupper på 1 500 soldater i beredskap. Dessa snabbinsatsstyrkor kan med kort varsel skickas på krishanteringsuppdrag för att till exempel stödja FN. Stridsgrupperna har ännu aldrig använts i fältuppdrag.

Bild: Europeiska unionen

EU samarbetar med Nato för att tackla olika säkerhetshot. Största delen av EU-länderna hör också till Nato.

EU har velat utveckla sin säkerhets- och försvarsdimension. Den strategiska kompassen som styr EU:s säkerhets- och försvarssamarbete godkändes i mars 2022. Den kan betraktas som EU:s försvarsredogörelse. Kompassen som är en handlingsplan för Europeiska unionen gäller fram till 2030 och stärker EU:s säkerhets- och försvarspolitik. Rysslands invasion av Ukraina den 24 februari 2022 gav strategin mer tyngd.

Rysslands invasion av Ukraina i februari 2022 innebar en grundläggande förändring i Europas omvärld och säkerhetspolitiska omgivning. EU:s karaktär av utrikes-, säkerhets- och försvarsaktör har stärkts under den tid som kriget pågått. EU har visat stark enighet. EU fattade ett historiskt beslut om vapenstöd till Ukraina, vilket kanaliseras genom den europeiska fredsfaciliteten (European Peace Facility). EU hjälper Ukraina också på många andra sätt, till exempel ekonomiskt och med att bekämpa cyberhot. EU-länderna stöder Ukraina även bilateralt.

EU:s höga representant Josep Borrell och Europeiska kommissionens ordförande Ursula von der Leyen besökte Ukraina i april 2022 och träffade president Volodymyr Zelenskyy.

